

Kerstavondpreek
van ds. Herman Koetsveld
gehouden op 24 december
in de Westerkerk Amsterdam
over Jesaja 9:1-6 en Lukas 2: 1-20
door dr. Cristina Pumplun

Allereerst: wat is het een feest, dat we na drie jaar weer in deze Kerstnacht bij elkaar mogen komen! De rijen op de Westermarkt, de muziek van het carillon, de uitgedeelde chocolademelk, de brandende kaarsen in de kroonluchters en wij hier bijeen in een nacht, die het in zich heeft, een verstilde nacht van ziel en zaligheid te worden, tot diep in ons hart.

Misschien zijn je net de stalen balken rond de toren opgevallen. De toren van onze Wester gaat namelijk in de steigers. Zo'n drie jaar geleden werd de restauratie van de kerk afgerond. Nu is het de beurt aan de toren om een forse onderhoudsbeurt te ondergaan. Het doel is natuurlijk om onze Amsterdamse Wester met alles erop en eraan te bewaren voor de volgende generaties. Om alles uit de kast te halen, om voor het goede, het schone en het kostbare te zorgen en dat door te geven voor nu, straks en later. Amsterdam zonder Westertoren, zonder Westerkerk: dat is toch ondenkbaar?

Doorgeven, traderen, bewaren, zorgdragen: zo duidelijk als die noodzaak is voor het kerkgebouw en zijn toren, zo verwarrend onduidelijk en complex is dat in onze tijd voor zijn oorspronkelijke bestemming, namelijk voluit een Huis van geloof en hoop en liefde te zijn. En misschien herken je dat ook wel ergens in je afweging van vanavond om wel of niet daar buiten in die rij te gaan staan. "Waarom doe ik dat eigenlijk?" En misschien gebruik je zoals zo velen daarbij het woordje 'nog': waarom ga ik nog? Wat geloof ik eigenlijk nog? Wat drijft mij ten diepste nog? Ik wil jullie het voorstel doen, om vanavond een begin te maken met de vervanging van 'nog' naar 'weer', naar 'opnieuw'. Want er is in onze levens teveel verlies, teveel verwijdering. Er is teveel vervreemding. Er is te veel niet-meer-weten-waar-we-het-zoeken-moeten. En ook de trucs om onszelf en samenlevingsbreed te laten geloven, dat het wel meevalt? Ze werken niet meer. Wat vieren we eigenlijk in deze "stille Nacht" - nog of weer?

Laten we afstrepfen: dat kan helpen. We zitten hier niet met een stampvolle kerk om te vieren dat we langste-nacht-met-zijn-duisternis achter de rug hebben. Al is het natuurlijk wel een list van een paar duizend jaar geleden om de boodschap van Jezus' geboorte aan het aloude zonnewendefeest te verknopen. En ons verlangen naar de overwinning van het licht mag er zeer zeker zijn

We gaan ook niet op een tochtig plein in de rij staan, omdat we ons massaal hebben onderworpen aan de overdaad van suikerzoete en tranentrekkende kerstcommercials, waar dit uur dan in zou passen. Al is er natuurlijk helemaal niets mis mee met een hernieuwde ontmoeting rond een feestelijk gedekte tafel, waar je je gekend en geliefd weet.

Komen we dan hierheen vanwege het aandoenlijke - en gemakkelijk als een soort sprookje op te vatten verhaal - van een jong stelletje van ooit, dat gemangeld werd door macro-politieke krachten, verdreven van huis en haard en dan ook nog eens hoogzwanger? Dat kan het niet zijn. Dit jaar 2022 waren er honderd miljoen mensen op de vlucht en op zoek naar een dak boven hun hoofd. Nog nooit in de geschiedenis van de mensheid waren het er zóveel. Ja, dat kan je raken. Mateloos zelfs, zodat je je voluit inzet voor een mens, die een veilig thuis zoekt. Maar eerlijk is eerlijk: het was niet de directe motivatie om hiernaartoe te komen.

Wat we hier ook niet doen - en dat voel je wel aan, denk ik - is een postuum verjaardagsfeestje vieren van een historische figuur: ene Jezus van Nazareth. Al worden we nu wel warm. We komen in de buurt. We raken alleen al met het noemen van zijn naam aan het kloppende hart van deze nacht. En om daar dichterbij te komen lezen we de teksten, de verhalen, die we niet zelf hebben bedacht maar die we krijgen aangereikt. Teksten, verhalen, die voor het eerst of voor de zoveelste keer als steigers om ons leven worden gezet. Ze helpen ons bij het bewaren, doorgeven, delen, herontdekken van het schone, goede en het ware van ons leven en ons samenleven.

Net als wij laat ook de evangelist Lukas zich voeden door wat hij krijgt aangereikt. En zo leest hij die zin bij de profeet Jesaja. Een tekst van pakweg zevenhonderd jaar eerder, maar zo treffend:

'Het volk dat in duisternis wandelt, ziet een schitterend licht.

Zij, die in het donker wonen, worden door een helder licht beschenen.'

'Wat een taal!', denkt Lukas. 'En wát een wáárheid!' Wat een beeld, voor hem, toen, en voor onze tijd nu. Zo dramatisch feitelijk in Oekraïne waar de mensen dag in, dag uit in kou en duisternis worden gehuld door het onmenselijke en voortdurend vernietigende werk van het Russische leger. President Poetin betoogde afgelopen woensdag nog maar eens, dat alles, maar dan ook alles, zal worden aangewend om zijn doelen van macht te behalen! Lukas opent zijn verhaal ook met zo'n alleenheerser, zo'n man die denkt, dat hij als een god over leven en dood kan beslissen: keizer Augustus. Is er iets nieuws onder de zon?

Maar dan haast Lukas zich om ons zijn verhaal dichterbij onszelf te brengen: van het wereldtoneel naar ons eigen leven. Want dat wandelen in duisternis - ook in overdrachtelijke zin voor nu - is zo pijnlijk waar voor een samenleving, waarin zo veel jongeren vastlopen onder het juk van het gebod van de markt: 'gij zult succesvol zijn!' Omlijst door de ideologie van individueel te vinden geluk. Lukas denkt na over zijn verhaal over Jezus en over het mysterie, dat Gods grootheid te vinden is in Jezus' machteloosheid, zijn kleinheid! En ja, zelfs in zijn lijden en marteldood aan het kruis.

En hij schildert in zijn verhaal mensen die in de duisternis van de nacht zijn, die steeds meer op zichzelf worden teruggeworpen, die niet meer met hoop en enthousiasme kunnen praten over een morgen, die beter is dan vandaag. Mensen, die cynisch zijn geworden over hun samenleving, die geen vertrouwen meer hebben in hun politieke leiders. Kortom: mensen die het contact met hun bezieling, met hun liefde en hoop zijn kwijtgeraakt. Onzekerheid, geen bestaanszekerheid: die woorden vallen nu steeds. Opeenstapeling van crises, angst, de beklemming, die dat oproept.

Er moet iets gebeuren! Er moet iets geschieden! Het is de hoogste tijd voor een ommekeer: van angst naar vertrouwen.

- *Improvisatie door Evan Bogerd (orgel): "Van angst naar 'wees niet bang!' -*

Het is maar even eigenlijk, zoals Lukas het vertelt: een hemelse boodschapper licht fel op in die donkerte. Dit onverwachte brengt al de angst van de mensen in het donker naar buiten. 'Wees niet bang', zegt de engel. Daar begint elke verandering mee: te erkennen, te onderkennen dat de angst het voor het zeggen heeft gekregen. En dat is

niet erg, sterker nog: het kan niet anders. Daar zijn wij mensen voor. Maar in die erkenning kan en mag er de ruimte ontstaan voor dat verbazingwekkende nieuwe: dat er gehoord gaat worden, vertrouwd gaat worden, dat de Eeuwige in de geboorte van een kind van achteraf een nieuw begin maakt.

Lukas kent zichzelf. Hij kent ons mensen in het donker. Hij snapt heel goed dat er na de woorden van de engel niet direct een knopje omgaat richting vertrouwen. Zo van: "Tjonge! Fijn dat u dat even zo zegt. We waren zelf niet op het idee gekomen." Nee, er moet nog meer licht vallen op deze woorden. En daarom gaat de hemel open! Al is het voor een moment en zingt een koor van licht. Niet over mensen, die in duisternis leven, maar over mensen naar Gods hart. Niet over een dictator die de menselijkheid totaal uit het oog heeft verloren, maar over vrede die over onze aarde wordt uitgeroepen. Het geschiedt – toen én nu: dat mysterie van God-met-ons, van zijn komst, zijn geboorte, van zijn geschieden in ons midden. Tot in het midden van ons samenleven, tot het midden van jouw ziel aan toe.

'Laten wij gaan om te zien', zeggen die mensen, die tot voor kort niet meer in beweging te krijgen waren. Het is inmiddels nog net zo donker als eerst. Maar zij worden nu zelf mensen van het licht en van de liefde vanwege die hoop en het vertrouwen dat zij het zullen vinden: dat kind, die mens van Godswege. Even een klein detail nog. Ze zeggen: "Laten wij gaan..." Niet 'laat ik', maar wij samen: jij en ik! Ze gaan leven in een nieuwe verbondenheid, in een nieuw samenleven. En vanuit die ontmoeting met Jezus de nieuwgeborene worden zij misschien wel tot hun eigen verbazing tradeerders, doorvertellers, bezielde zorgdragers voor dit geheim van deze stille nacht.

Nog even die vraag: wat vieren we deze nacht – opnieuw, weer? Antwoord: de heerlijke, ongedachte en onvermoede, bevrijdende beweging dat niets of niemand god is in jouw leven, ondanks alles wat het tegendeel suggereert. Maar dat de Eeuwige te vinden is in de allerkleinste mens en in Hem en door Hem ook in jou en mij. Zijn naam is "Jezus" en dat betekent "Hij, die redt." Laat je *weer* door dit goddelijk schone mysterie bezielen. En word ook een bezield mens die bewaart, doorgeeft, zorgdraagt. Laat Christus ook in jou opnieuw geboren worden. Jij, mens van Gods welbehagen, jij, mens van het licht én van de liefde. Godzijdank.

Amen.